מכלל דתנא קמא סבר ניתן לחזרת עמידת ב"ד א"ר יוסף במלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי תנא קמא סבר [א] מלוה על פה גובה מן היורשין ור"ש בן אלעזר סבר אינו גובה מן היורשין רבה אמר דכ"ע מלוה על פה אינו גובה מן היורשין והכא [ג] במלוה הכתובה בתורה [א] ככתובה בשטר קמיפלגי תנא קמא סבר ככתובה בשטר דמיא ור' שמעון בן אלעזר סבר לאו ככתובה בשטר דמיא מיתיבי [ג][א] החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעליו א"ר אילא אמר רב כשעמד בדין והא הרגו קתני אמר רב אדא בר אהבה כשעשאו טריפה והאמר רב נחמן תני [ב] חגא מת וקברו ° והילכתא דייתבי דייני אפומא דבירא תנו רבנן היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו חטא באותה שעה אין נזקקין לו מאי טעמא א"ר יוסף מפני שאין מענין את דינו א"ל אביי אי הכי אפילו רישא נמי כגון שהיה זבחו זבוח באותה שעה אבל אין זבחו זבוח [ג] מאי לא אדתני חטא באותה שעה אין נזקקין לו ליפלוג וליתני בדידה בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח לא ה"נ קאמר בד"א [ב] שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקין לו: **מתני'** [ג] האשה שיוצאה ליהרג ° אין ממתינין לה עד שתלד ישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד האשה שנהרגה נהנין בשערה [ד] בהמה שנהרגה אסורה בהנאה: **גמ'** פשיטא גופה היא איצטריך ס"ד אמינא הואיל וכתיב [1] כאשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה קמ"ל [ז] ואימא ה"נ אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר קרא [2] ומתו גם שניהם לרבות את הוולד והאי מיבעי ליה [ה] עד שיהו שניהן שוין דברי רבי יאשיה כי [ד] קאמרת מגם: ישבה על המשבר וכו': מ"ט כיון דעקר גופא אחרינא הוא: אמר רב יהודה אמר שמואל האשה [ה] היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שימות הוולד תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול למימרא דהיא קדמה ומתה ברישא והא קיימא לן דוולד מיית ברישא [ו] דתנן [ו] תינוק בן [ה] יומו נוחל ומנחיל [ו] ואמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב דווקא בן יום אחד אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב הני מילי לגבי מיתה [ז] איידי דוולד זוטרא חיותיה עיילא טיפה דמלאך המות ומחתך [ח] להו לסימנין אבל נהרגה היא מתה ברישא והא הוה עובדא ופרכים עד תלת פרכוסי [ט] [י] מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת א"ר נחמן אמר שמואל [ז] האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין [י] ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד פשיטא מאי עביד מחתך

הדרן עלך הכל מעריכין

[ח] **לחזרת עמידת ב"ד.** שאין אתה יכול להחזירו לב"ד ולעמוד בדין על מה שחבל שאין מענין את דינו: **מכלל דת"ק סבר כו'.** בתמיה: **והרגו.** השור הרג את החופר: **פטור.** בעל השור: **חייבין לשלם.** אלמא מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וקשיא למאן דאוקי פלוגתייהו דרבי יוסי ות"ק דמתני' באם הזיק [ו:] דא"כ קשיא סתמא אסתמא. ואיכא דמותיב הך תיובתא לר"ש בן אלעזר אבל פליאה בעיני היאך יכול להקשות הא ר"ש תנא הוא ופליג: **בשעמד בדין.** קודם שמת וחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דדינו חרוץ לשלם ה"ל כמלוה בשטר: **והא תני חגא מת וקברו.** השור בבור כגון שהפיל עמו חוליא [יא] ואפ"ה חייבין יורשין: **והילכתא.** הא דקתני יורשין חייבין כגון דייתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו מיד לשלם: **מזין עליו.** זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו ולא הויא כחטאת שמתו בעליה כל זמן שלא נהרג: **חטא.** בשוגג באותה שעה שילא ליהרג כגון שראה חלב וכסבור שומן הוא ואכלו: **אין נזקקין לו.** שיפריש קרבן ליקרב: **מפני שאין מענין את דינו.** שימתינו מלהורגו עד [יב] שישחטו הזבח ויזרק הדם שעינוי הדין הוא: **רישא נמי.** דקתני כשחטא קודם לכן מזין עליו הרי ממתינים לו עד שישחט ויזרק: **מתני' אין ממתינין לה עד שתלד.** אלא הורגין ולדה עמה דחד גופא הוא: **ישבה על המשבר.** קודם שנגמר דינה: **ממתינין לה עד שתלד.** דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא: **נהנין בשערה.** ובגמ' [ט] מפרש טעמא: **אסורה בהנאה.** כדקי"ל (פסחים דף כב:) ובעל השור נקי [י] כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום: **גמ' לרבות את הולד.** קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב ומתו ואנא ידענא דאין ומתו [יג] פחות משנים (א): שניהם מיותר לדרשה: **שניהן שוין.** הנואף והנואפת יהו בני עונשין אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול או הוא קטן דלאו בר עונשין והיא גדולה ובת עונשין אין הגדול נהרג: ומשני [יד] אנו מגם ילפינן: [טו] **לידי ניוול.** שאם יהא חיות בולד יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא: **נוחל.** אם נפלה לו ירושה בו ביום וכו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו: **ואמר רב ששת.** האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו דא"נ לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים: **אלא נוחל בנכסי אמו.** אם מתה בו ביום ואפי' הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרי' נפל הוא ואינו בן נחלה: **אבל עובר.** אם מתה מעוברת לא ירתי לה קרובי העובר דהוא מת ברישא: ומשני **ה"מ.** דהוא מיית ברישא לגבי מיתה כשהיא מתה מיתת עצמה: ופרכינן וגבי מיתה מי מיית הוא ברישא והא הוה עובדא ופרכים לאחר מיתת אמו: **זנב הלטאה.** אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות: **ומקרעין את כריסה.** דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא: מחתך

מיתיבי בור ברה"ר. לרבה פריך דאמר לעיל מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וכן [טז] העתיק ר"ת בספרו ומצי נמי למפרך לרב יוסף דהא סבר נמי שיעבודא לאו דאורייתא אלא [יז] פירש דבריו יותר: **אמר** רב אילא א"ר כשעמד בדין. לאו משום קושיא דרבה משני רב הכי שהרי רבה שנים רבות אחר רב היה אלא משום דפרכינן ליה מיניה בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:) דאמר התם דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין ולנפשיה משני: **דיתבי** דייני אפומא דבירא. ומ"מ איצטריך למימר מת וקברו דס"ד דבעינן יצא בעל השור ויעמוד על שורו (סנהדרין דף יט.) קמ"ל דשפיר עמד עליה: **מזין** עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. דאין חטאת [ואשם] קריבה לאחר מיתתו אבל עולתו קריבה: **ישבה** על המשבר כו'. פרש"י קודם שנגמר דינה וליתא דאיוצאה ליהרג קאי וכל היוצא ליהרג לאחר גמר דין כדמשמע בכל הנהו דמדכר לעיל במתני' בשמעתין וכן משמע בפ' כל הגט (גיטין דף כח:) דמדכר ביוצא לידון ויוצא ליהרג והיינו טעמא דרישא דאין ממתינין משום עינוי הדין [יח] (כלל) כדמשמע פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר דין מדקאמר היכי ליעביד לדייניה במעלי שבתא ולגמר דיניה בשבתא וליקטליה בחד בשבתא נמצא אתה מענה את דינו וכו' וכי קאמר ליגמר דיניה בחד בשבתא קאמר מנשו לטעמייהו ולעינוי לא חיישינן:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב [טוש"ע ח"מ סי' תי סעי' לח]:
עג ב מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ה ופ"ג מהל' שגגות הל"ב:
עד ג מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:
עה ד מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב:
עו ה מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:
עז ו מיי' פ"א מהל' נחלות הל"ג וע' בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה:
עח ז מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה טו טוש"ע או"ח סי' של סעי' ה:

שינויי נוסחאות

א] תיבות ככתובה בשטר נמחק (ש"מ), ב] שם הגירסא תנא (גליון). תני רב חגא מת וקברו. ס"א כגון דיתבי כו' (ש"מ), ג] זבוח באותה שעה מאי (ש"מ), ד] קאמר יעב"ץ, ה] בן יום אחד (ש"מ), ו] ומנחיל והוינן בה נוחל ממאן מאבוה ומנחיל למאן לאחי דאבוה אי בעו מיניה לירת אי בעו מאבוה לירתו ואמר רב (ש"מ), ז] דאיידי דוולד (ש"מ), ח] ומחתך ליה לסימנין ברישא אבל נהרגה היא מתה ברישא. והוא מיית ברישא והא (ש"מ), ט] פרכוסי אמר מר בר רב אשי מידי (ש"מ), י] סכין וקורעין את (ש"מ), יא] חוליא ונקבר בה החופר ואפ"ה (ש"מ), יב] עד שישחט הזבח כצ"ל (ש"מ), יג] פחות משנים ושניהם כצ"ל והד"א (ש"מ), יד] אנו מגם ילפינן וכו' כצ"ל (ש"מ), טו] ילפינן הס"ד ומה"ד בית הריון, בית הרחם הס"ד ומה"ד לידי (ש"מ), טז] וכן הגיה ר"ת (ש"מ), יז] אלא הוא פירש (ש"מ), יח] נ"א משום עינוי הדין אבל קודם גמר דין ליכא עינוי הדין כלל כדמשמע כו' (צ"ק),

רבינו גרשום

[אמר רב יוסף במלוה כו']: **והרגו פטור.** בעל השור שלא היה לו לחפור ברשות הרבים: **אלא שאם מת.** גם השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם וקשיא למ"ד מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא: **[אמר ר' אילא.** לעולם לאו ככתובה בשטר דמיא אלא משום הכי חייבין יורשין בשעמד בעל הבור בדין ונתחייב קודם שמת: הילכתא יורשין חייבין]: **והא הרגו קתני.** דלא הוה ליה שהות למיקם בדין: **שעשאו.** שור לבעל הבור טרפה וקם בדין והדר מית: **והא תני רב חגא וקברו.** שקברו שור בנפילתו לבעל הבור שהפיל עליו אדמה ומתו שניהם באותה אדמה ונקברו דאי אפשר לו לעמוד בדין: לעולם לאו ככתובה בשטר והכא אמאי יורשין חייבין כגון **דיתבי בי דינא אפומא דבירא** וחייבוהו קודם שתצא נשמתו לאלתר: **מזין עליו.** למזבח: **מדם חטאתו.** שאם חטא קודם לכן והפריש קרבן ואח"כ נגמר דינו מזין עליו מדם חטאתו קודם שיהרג כדי שיתכפר על אותו חטא: [**חטא באותה שעה** שיוצא ליהרג: **אין נזקקין לו** לעכבו עד שיפריש חטאתו. שאין מענין דינו עד שישחט ויזרק: **זבח זבוח.** חטאתו: **האשה.** מעוברת היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד אלא ממיתין אותה עם ולדה דעובר כגופה הוא: **ממונא דבעל הוא.** הוולדות]: **עד שיהו שניהן שוין.** מזידין. {אבל אם אחד מהן שוגג} או אם היתה היא ילדה והוא גדול או איפכא אינו נהרג: ההוא משניהם נפקא. כי קא מרבינן לוולד מגם: [**כיון דעקר.** לצאת]: **שלא תבוא לידי ניוול.** שאם היה העובר חי לאחר מיתת אמו היה מפרכס ויוצא והיתה שופעת דם [מאותו מקום] ותתנוול בפני הכל הילכך מכין אותה בבטן כנגד הוולד: [**תינוק בן יום אחד.** שמתה אמו כשילדתו והתינוק מת למחר: **נוחל ומנחיל. נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב.** שאם הוא מאם אחת ואחיו מאם אחרת וירש הוא מאמו נכסים מנחיל לאחין מן האב דאחין מן האב יורשין זה את זה: **אבל עובר לא.** כלומר שמתה אמו ולא נולד אין אחין נוחלין נחלת אמו **דהוא מיית ברישא** בבטן אמו קודם אמו **ואין הבן יורש את אמו בקבר** מאחר שמת קודם אמו להנחיל לאחין מן האב אלמא דעובר מיית ברישא דאי איהי מתה ברישא לירתה ולירתינהו לאחין]: **טיפתא דמלאך המות.** טיפה של מרה: **ופירכס תלתא פירכוסי.** ניענע עצמו ג' פעמים העובר אחר שמתה אמו: **ההוא פירכוס.** לאו פירכוס דאית ביה חיות הוא אלא הוי כזנב הלטאה שמפרכסת אחר שנתחך הזנב ממנה מפרכס הזנב:

א) ונראה דל"ל מת וקברו והילכתא דיתבי ס"א כגון דיתבי וכו' וכוונתו דס"א לא גרסי והילכתא וכ"ה באמת בב"ב דף קעה.

מסורת הש"ס

א) [לעיל ו: וש"נ], ב) [לעיל ו: וש"נ], ג) [ב"ב קעה:], ד) [עי' תוס' סוטה כו. ד"ה וזו], ה) [קדושין י. סנהדרין סו:], ו) ב"ב קמב. נדה מד., ז) [ב"ב קמב: נדה מד: חולין כא.], ח) [שייך לדף ו:], ט) [ע"ב], י) [שמות כא],

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב

2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְעֻלַת בַּעַל וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כב כב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לרבות וכו' פחות משנים ופריך שניהם כצ"ל והד"א:

גליון הש"ס

גמ' והילכתא דייתבי. כעין זה בב"מ ד' ט ע"ב והלכתא בכפות: מתני' אין ממתינין. ע' סוטה דף כו ע"א תוס' ד"ה מעוברת:

מוסף רש"י

כשעמד בדין. דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי (רשב"ם ב"ב קעה:). **כשעשאו טריפה.** שעשאו השור טריפה ועמד בדין קודם שילתה נשמתו (שם). **מת וקברו.** השור דחפו וקברו בתוך קרקעית הבור (שם). **אפומא דבירא.** לפני מותו (שם). **נוחל בנכסי האם.** אם מתה אמו ביום שנולד, הרי הוא יורשה וכשמת הוא באין אחיו מאביו ויורשין הימנו נכסי אמו, דאי לאו איהו הוו שקלי ליה קרובי האם, דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה, וכל שכן קרובי האם שאין נוחלין אותו, דכתיב (במדבר א) למשפחותם לבית אבותם, משפחת האם אינה קרויה משפחה (נדה מד.). **אזנב הלטאה דמפרכסת.** כלומר דאע"פ שמפרכסת אין זה חיות, שהרי זנב הלטאה חותך אותה לגמרי והיא מפרכסת, מיתוך הזנב מפרכס (חולין כא.).

שיטה מקובצת

ישבה על המשבר. פרש"י קודם גמר דין ולא נהירא דאיוצאת ליהרג קאי ויוצאת ליהרג היינו אחר גמר דין כדמוכח בגיטין בפ' כל הגט (כח:) דתנן עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא לידון וכו' אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהם חומרי חיים וכו' ועוד קשה לי נפלוג בדידיה (בלא) בישבה על המשבר בין קודם גמר דין ובין לאחר גמר דין ומסתבר דקרא דומתו גם שניהם אית לן לאוקמי בנגמר דינה למיתה דקודם גמר דין למה נפסיד ממון הבעל כיון דאפשר לשהויי וליכא עינוי הדין הילכך אחר גמר דין איירי ואפי' הכי כיון דנעקר ממנה גופא אחרינא הוא ולא קטלינן ליה. וקשה ממתני' דאהלות (פ"ז מ"ו) ומייתי לה בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עב:) אשה המקשה לילד מחתכין עובר שבמעיה ומוציאין אותו אבר אבר מפני שחייה קודמין לחייו יצא ראשו אין נוגעין בו, אלמא כל זמן שלא הוציא ראשו מותר להרגו וי"ל דלעולם מותר להרגו והא דממתינין לה משום ממונא דבעל ואף בלא נעקר נמי הוה אמרינן דממתינין לה משום ממונא דבעל אי לאו קרא דומתו גם שניהם ומיהו קשה כיון דמותר להרגו אמאי מחללין עליו את השבת כדאמרי' בשמעתין אמר רבא לא נצרכא אלא להביא סכין דרך ר"ה, הילכך נראה דחשיב כספק פיקוח נפשות ומחללין עליו את השבת, וכן במתניתין ממתינין לה כיון דספק נפשות הוא אסור להורגו ובמתני' דאהלות דוחין ספק נפש מפני נפש ודאי ומצילין את אמו במיתתו והכי אמרי' בגוסס לר"י בן בתירא בפרק (בן סורר ומורה) [הנשרפין] (סנהדרין עח.) דגוסס בידי אדם ההורגו פטור ומחללין עליו את השבת עכ"ל הרא"ש ז"ל ובתוס': **עד שיהיו שניהם שוין.** פ"ה היא קטנה כו' ור"ת פי' לאפוקי גדול שבא על קטנה מאורסה כדאמר בכתובות (כט.) לר"מ נערה ולא קטנה ובעי [מיניה ר' יעקב בר אדא מרב (בסנהדרין סו:)] לר"מ מסקילה ממעיט ליה כלומר שאין הבועל בסקילה אבל חנק חייב או דילמא לגמרי ממעיט ליה ועלה קא מייתי עד שיהיו שניהם שוין [במיתה אחת] אבל בעל קטנה מאורסה שאם היתה נערה דינה בסקילה לא נידוננו בחנק: **הני מילי לגבי מיתה.** גליון. והיינו דאמרי' בבהמה המקשה (חולין עד.) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי דכיון דנשחטה האם אפשר שלא מת אבל קשה מהא דאמרי' בשלהי פ"ב דחולין (דף לח:) גבי יוצא דופן דמתה אמו והדר ילדתיה הא אמרי' כו', הרא"ש ז"ל. ועי' (בנדה) בפ' יוצא דופן בתוס' דף מד (ע"א ד"ה איהו) ובפ' מי שמת (בב"ב) דף קמב (ע"ב ד"ה דהוא): **רש"י סד"א אבל עובר.** ברישא וכשמתה היא לא נפלו הנכסים לו דהוי כמי שהוא בקבר ואין יורש את אמו לאחר שמת הוא קודם להנחיל לאחיו מן האב מכוחו אלמא מדעובר אינו מנחיל מכלל דהוא מיית ברישא: **ד"ה ומקרעין.** ברישא וליכא למפרך מהא דאמרי' לעיל דעובר מת בהדי אמו דטעמא מאי דכל זמן שהעובר במעי אמו זן העובר ע"י האם כדאמרי' במס' נדה (ל:) דסתום הפתוח ופתוח הסתום ומיד כשמלאך המות מטיל לתוך פה האם הולכת הטיפה בתוך מעי העובר ואיידי דזוטר חיותיה מית ברישא אבל יושבת על המשבר כבר נעקר העובר במעיה ופתוח הפתוח וסתום הסתום ואינו זן מאותה שעה על ידי האם ולא מת ע"י האם דהטיפה אינה מזקת שהרי כבר נסתם אותו הפתח כך שמעתי. כך מצאתי ונראה לרבי יפה עכ"מ: **תוס' ד"ה מיתיבי כו' ומצי נמי.** ונ"ב לשון הרא"ש ז"ל וה"ה דלרב יוסף נמי מצי פריך מדקרי ליה מלוה ע"פ לכולי עלמא אלמא לאו ככתובה בשטר דמיא, אלא משום דלא קאמר בהדיא לאו ככתובה בשטר כדאמ' רבה: **ד"ה דיתבי דייני.** א) נ"ב וז"ל הרא"ש ז"ל וקשה דלמה ליה למיתני מת וקברו כיון דאיירי דעמד בדין מאי נפקא מינה אם מת אח"כ, וי"ל דלרבותא נקטיה דאע"פ שהוא קרוב למות קרינן ביה יבא בעל השור וכו' ע"כ: